

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Դ.

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ

ՁեկնիՑՈՒՄԸ Միսակամ-աղաղակամ խնդիրներու կարգին իբր երկ-
րորդ կը դնէ «Եկեղեցական տօներ»ու պարագան:

Արդարութիւն պիտի լինէր ըսել թէ այդ խնդրոյն առթիւ իբր առաջարկ
կամ թելադրութիւն եղածները շատ աւելի նուազ խրատցիչ են քան նախնի-
թաց հատուածներուն մէջ եղածները, թէ՛ իբր սկզբունք և թէ՛ իբր մանրա-
մասնութիւն, և յընդհանուրն ոչինչ ունին ստանաող Հայ Եկեղեցւոյ ոգւոյն:

Առաջարկներու դասաւորումէն առաջ եղած են երկու նկատողութիւն-
ներ, որոնց առաջինին համեմատ, «Հայ Եկեղեցւոյ տօներ հետզհետէ զարգա-
ցել են ընդհանուր քրիստոնէական եկեղեցւո ազդեցութեամբ և հետևողութեամբ»:

Թող ներուի՛ այստեղ ճշդում մը ընել այս դատումին մասին: Մինչև
ե. դար, այսինքն մինչև Քաղկեդոնական վէճին հետևանքով Ընդհանրական Ե-
կեղեցւոյ միութեան խանգարումը, առհասարակ մէկ լոսնացոյց կար, որ կը
գործածուէր ամէնքէն, այսինքն բոլոր այլալեզու պաշտամունքներուն մէջ:
Այդ է պատճառը որ Հայ, Յոյն, Լատին, և երբեմն նաև Ասորի եկեղեցիները,
որոնց այն տօները, որոնք այդ խանգարումէն առաջ հաստատուած են կը կա-
տարեն գրեթէ նոյն օրերուն մէջ, ու այդ մասին տեսնուած փոքրիկ տարբե-
րութիւնները արդիւնք են իւրաքանչիւր Եկեղեցիի տոմարական դրութեան
յետագայ փոփոխութեանց:

Այս տեսակէտով է որ բոլորովին ուղիղ չէ ըսել թէ մեր տօնացոյցը
զարգացած է միևնուեւրոյն ազդեցութեամբ և հետևողութեամբ. բայց փոքր մա-
սով մը ուղիղ է այն, որովհետև Եկեղեցիներու բաժանումէն ետքն ալ, երբ
Յոյն և Լատին Եկեղեցիներու մէջ հաստատուեցան ինչ ինչ տէրունական տօ-
ներ, ինչպէս Վերափոխումը և Այլակերպութիւնը, և այլն, Հայ Եկեղեցին չը
կրցաւ անտարբեր մնալ քրիստոնէական դաւանութեան և բարոյականի տեսա-
կէտով նշանակալից այդ տօներու պանծացման մտածումին հանդէպ, և, Եկե-
ղեցւոյ ընդհանրականութեան գործին երբեմն այնքան փարած՝ իսկ զաղափարին
մշտապէս բարեկամ, ինքն ալ իր մէջ իր կերպով նուիրագործեց անոնց հաս-
տատումը:

Ճիշդ չենք զաներ սակայն յաջորդ նկատողութիւնը որ ամէնօրեայ առ-
տուածապաշտութեան կարգի առաջ գալուն պատճառ կը համարէ տօներուն զար-
գացումը. մինչ հակառակը թերևս աւելի ճշմարիտ պիտի լինէր, այսինքն աւելի
բանաւոր պիտի լինէր խորհիլ թէ՛ վաղուց ամէն օր ժամասացութեան գոյ ըլլալն
էր որ քաջալերեց կամ հնարաւորեց տօներուն բազմաթիւ չափի վրայ տարա-
ծումը և բազմակերպ կատարումը:

Բայց անցնինք թէ՛ այս կրկին նկատողութեանց: Որոնց վերջինը մանա-
ւանդ ծնունդ է հանապազորդ ժամասացութիւն չունենալու ձգտումին, և թէ՛
1917ի Կովկասահայ համագումարին և Կեդր. Յանձնաժողովին ուղղուած զրու-

Ընդունուած երկրորդ սկզբունքը կը տրամադրէ «պահել այն սրբոց տօները, որոնք համաքրիստոնէական կամ հայկական բնոյթ և արժէք ունին»։ Գեղեցիկ և արդար նկատողութիւն ստուգիւ. և պէտք է աւելցնել անմիջապէս թէ մեր Տօնացոյցը, որ ամենամեծ մասամբ կազմուած է Եկեղեցիներու բաժանման թուականէն առաջ, այդ սկզբունքին համեմատ է արդէն յօրինուած։ Մեր Տօնացոյցի սուրբերուն մեծամասնութիւնը Ընդհանրական Եկեղեցւոյ սուրբեր են. և ասիկա, հակառակ երբեմն անգիտակցօրէն յարուցուած տրտունջներուն, մեզի համար աւելի առաւելութիւն մըն է քան թերութիւն, լինելով վերլամիաց նշաններէն մին մեր Եկեղեցւոյ ընդհանրական նկարագրին։

Քիչ է Ե. զարէն ետքը մեր Տօնացոյցի սուրբերուն վրայ աւելցած սուրբերուն թիւը։ Այս վիճակը հետևանք է զգուշաւորութեան մը, որ հեռի է անխմաստ ըլլալէ։ Չենք ուզած կտրժեա որ ուրիշ Եկեղեցիներու և մերինին միջև դաւանարանական պատճառներով զոյացած խրամը աւելի խորանայ. այս պատճառաւ, եթէ չենք կրցած նորեր առնել անոնցմէ, չենք ուզած մերժել նաև արդէն առնուածները։ Նոյն զգուշաւորութիւնը ունեցած ենք նոյնիսկ ազգային սուրբերու համար, որոնցմէ Ե. զարէն յետոյ առնուածները կամ արդէն այդ զարէն առաջ ապրած են և կամ յետոյ հոգևորական բացառիկ արժէք ներկայացնողներ եղած են։ Այդ թուականէն յետոյ օտարներէն առնուած սուրբերուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնց պաշտամունքը պատահաբար կամ դիպուածօրէն, զոր օրինակ՝ իրենց նշխարներէն մասունք մը Հայաստան բերուելուն կամ իրենց վարժին հայերէնի թարգմանուած լինելուն առթիւ, մուտ գործած է մեր մէջ. պարագայ՝ զոր թերևս կարելի է նկատել ունենալ Տօնացոյցի վերաքննութեան ատեն։

Վերաքննութեան այդպիսի ձեռնարկի մը միջոցին, արդար պիտի ըլլար անշուշտ նկատի ունենալ պարագան այն հայ սուրբերուն ևս, որոնց երբեմն տօնուած լինելուն մասին մատենագրական ապացոյցներ կան, բայց չենք զիտեր թէ յետոյ ի՞նչ պատճառաւ դադրած է անոնց տօնախմբումը։ Քաղաքական զգուշաւորութիւններն էին արդեօք որ ստիպեցին Եկեղեցին այդպիսի վերաբերմունքի մը՝ հանդէպ անոնց յիշատակին։ Որևէ ժամանակէ աւելի այժմ մանաւանդ ի վիճակի ենք մտածելու այդպիսի հաւանականութեան մը մասին, երբ մէկ կողմէ բերաւոր նահատակներու զգացումը կը լեցնէ ահա մեր սիրտը և միւս կողմէ անոնց փառաւորման մասին զգոյշ լինելու հարկը կը ճնշէ մեր խղճմանքին վրայ։

³ Երրորդ սկզբունքը կը տրամադրէ «Համախմբումներ կատարել մարգարէից, հայրապետաց, և մի օր էլ նուիրել ամենայն սրբոց տօներին»։ Կանխենք ըսել թէ այդ կարգադրութիւնն ալ, որուն մէջ օր շահելու կամ խնայելու դիտումը կը քօղարկուի, հետևանք է ամէն օր ժամասացութիւն չունենալու փափաքին։ Քիչցնել տօնախմբութեան առիթները, որպէսզի բաւեն ամէնօրեայ ժամասացութեան զեղումով մնացած շաբաթական մէկ և երբեմն երկու օրերը . . . :

Ըստ նախնական սովորութեան, սուրբերը պէտք էր տօնել իրենց նահատակութեան կամ մահուան տարելիցին օրերը. ու մեր Տօնացոյցին մէջ մասամբ պահուած է դեռ այդ սկզբունքը։ Բայց որովհետև կարելի չէր միշտ ճշդել

[illegible]

A.R.A.R.@

առաքելոց, աւետարանչոց, աշակերտաց, վարդապետաց խումբերը, որոնք ձմիւթիւն ի բազմութեան» են իրապէս, քանի որ իւրաքանչիւրը պատկերն է աստուածային նախաձայնութեան, փրկչական գործակցութեան, աւետարանական քարոզութեան և քարոզչութեան և ուղղափառ ուսուցումի կամ վարդապետութեան զաղափարներուն. բայց բոլորովին նոյնը չէ կարելի մտածել, զոր օրինակ, հայրապետաց, թագաւորաց, զօրովարաց, կուսանայ և այլ խումբերուն մասին, քանի որ, ինչ ալ լինի, այդ խմբաւորմանց մէջ միութենէն աւելի անհատական բազմացման մտածումն է որ կը շեշտուի, գործունէութեան և արդիւնաւորութեան բազմազան պէսպիսութեան մէջ առանձնաւորելով այդ խումբերը կազմող մէն մի դէմքը:

Եւ յետոյ, եթէ եկեղեցին իր ծխական և այլ մարդերուն մէջ քրիստոնէական զաղափարն ու կեանքը պէտք է արտայայտէ շարժուն ու գործօն ինքնաբերականութեան մը մէջ, լաւագոյն չէ՞ միթէ որ սրբոց տօնախմբումի գործը, փոխանակ աղիւսակաձև համաշափութեամբ բաշխուած ցուցակի մը համեմատ կատարուելու, կատարուի ինքնիրմէջ ոչ անպատճառ համանման յաջորդականութեան մը ընթացքով, մերթ մարտիրոսի մը կամ մարտիրոսներու, մերթ թագաւորի մը, երբեմն առաքելներու, ևայն, տօներու պէսպիսուն, խմբական և անհատական կատարմամբ: Եւ յետոյ, անհրաժեշտօրէն համախումբ կերպով եթէ կատարուին տօները, ի՞նչ պարտինք ընել բազմաթիւ շարականները, որոնք յօրինուած են թէ՛ սրբոց խումբերու և թէ՛ մասնաւորներուն համար. ինչո՞ւ լուծեան ստուերներուն մէջ նետել հոգևոր ներշնչումով յօրինուած զրական այն զեղեցկութիւնները, որոնց մէջ յաճախ մեր հաւատքին զանձերը կը ծածկուին: Այս ամէնը՝ որպէսզի հնար ըլլայ իրականացնել ամէնօրեայ ժամասացութեան շնչումի ծրագիրը . . .

Ոչ, մեր խոնարհ կարծիքն է թէ բացի քանի մը աննշան փոփոխութիւններէ, որոնց պիտի անդրադառնանք յետոյ, պէտք է անփոփոխ պահել սրբոց տօնակատարութեան հաստատուած կարգն ու կերպը, օտարներու վերաբերմամբ նոյնութեամբ, իսկ ազգայիններու մասին՝ քիչ մը աւելի ընդարձակելով Միմէոն Կաթողիկոսի կողմէ զանոնք աւելի հանդիսաւոր և աւելի ժողովրդական ոգևորութեամբ տօնելու համար մտածուած եղանակները, զանազան դարերու մէջ տօնուած և յետոյ դադարեցուած և վերջին ժամանակներու մէջ ևս իրենց կեանքով ու մահովը այդ պսակին ստուգապէս արժանի նկատուածները, յետ պարտուպատշաճին մուծելով Տօնացոյցին մէջ. այսինքն աւելցնել Տօնացոյցին պարունակութիւնը և ոչ թէ անպատճառ կրճատելու մարմնչէն զլեռանիլ:

(«Սիոն», 1938 Մարտ)

ԹՈՐԴՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐԿ

(Շարունակելի՝ Ծ)